

OMKRING »FYSIKOLOGI«, OG HVAD DERTIL HØRER,
TANKER VED EN VIDENSKAB

Hormoner, køn og samfund – videnskaben om fysikologi,
er titlen på den bog, af århusprofessoren Helmuth Nyborg,
som er anledningen til nedenstående betragtninger.
Dansk psykologisk Forlag, 1997, 307 sider, kr. 298,-.

Claus Heinberg

Skal titlen ramme bogens ærinde, så bør det »om« udelades. 'Fysikologi' er den videnskab der er tale om, og den er i øvrigt forfatterens eget værk – mener han. Af forordet fremgår at værket, som først kom på engelsk (Praeger Publishers, 1994), havde vanskeligt ved at finde en forlægger. Det kan ikke undre. Ikke fordi bogen rummer chokerende endsige provokerende opfattelser (hvad den i egen selvforståelse gør), men fordi den i usædvanlig grad vader af dybt nedtrampede stier, blot for med megen gevalt at slå åbne ladeporte ind – og det gør den ikke på nogen særlig begravet vis.

Til gengæld så meget mere aggressivt.

Hele tiden får vi at vide, hvad hvem og hvad ikke har fattet, men på trods af uendelige mængder af tilfældigt spredte proklamationer, er forfatteren ude stand til at lokalisere den modstander som tydeligvis er projektets primære genstand – på andet end slagordsniveau. Dermed forbliver den problemkreds som påstås at bære projektet ganske uklar, bortset fra altså, at det drejer sig om en ny videnskab FYSIKOLOGI – som i øvrigt ikke er ny.

Helmuth Nyborgs projekt hedder fysikalisme, og havde sin storhedstid i 30erne.

Da en kritik udelukkende af Nyborgs projekt ikke vil bevæge sig ud over den mest banale reduktionismekritik, som er leveret så mange gange før og uendelig bedre end jeg formår, vil jeg tillade mig er noget løsere tur du reduction rundt i og om det Nyborgske univers, sådan som det kan indkredses ud fra bogen, samt den verden som gør at disse ting nu dukker op igen.

Fysikologi

»Denne bog har to hovedtemaer, nemlig en kritik af de utilstrækkelige traditionelle mentalistiske, filosofiske og overorganismiske tilgange til undersøgelsen af menneskets natur og kultur og et forslag til et alternativt forskningsprogram«.

Udsagnet, der vel nærmest er en programmerklæring, skal suppleres med endnu en sproglig opstramning: »utilstrækkelige« skal udelades. Det er hvad Nyborg kalder mentalistiske, filosofiske og overorganismiske tilgange overhovedet, og ikke kun utilstrækkelige sådanne, som er målet for »kritikken«, og forslaget til det alternative forskningsprogram, det er så 'fysikologien'. Om den fortælles at: »Fysikologi adskiller sig i det væsentlige kun fra fysik ved at fokusere på strukturer og processer i særdeles sammensatte systemer, idet fysikologien behandler de samme fænomener som de traditionelle adfærdsvidenskaber. Imidlertid erstattes alle psykiske, sociale, kulturelle og overorganismisk funderede forklaringer med undersøgelser af de bagvedliggende fysisk-kemiske processer«, og videre at »Socialt samspil er i fysikologisk henseende et ganske komplekst anliggende, som ikke desto mindre i enhver forstand og i overensstemmelse med fysikkens love består i udveksling af fysiske påvirkninger mellem fysisk-kemiske systemer,...«.

Den slags må have konsekvenser, og man må sige at der gås til makronerne: »Jeg søgte en passende ramme for afprøvning af den dristige hypotese, at vi selv, og det vi i dagligdags tale kalder det sociale, samfundet og kulturen er afledte produkter af naturens sammensætning af grundstoffer, og at deres dynamiske udvikling, funktion og afvikling følger forud fastlagte naturvidenskabelige principper«.

Dristigheden må være inspireret af naturvidenskabens enorme praktiske successer, og den slags har jo før inspireret store ånder. Newtons mekaniske love forledte Laplace til at mene at det hele var et urværk af forudbestemthed, og Descartes til forestillingen om at når en kat skreg under vivisektion, så var det nok fordi den ikke var smurt. Det forunderlige er, at sådanne fejlslutninger nu dukker op igen, ikke med den klassiske mekanik som afsæt (sådan da?) men med biokemien og neurobiologien: »Lægevidenskaben, den molekylære biologi og hjernevidenskaberne er (i dag) nået til et punkt, hvor det ubetinget giver god mening at stille spørgsmålet om, hvorvidt det såkaldt mentale, samfundet og kulturen nu kan beskrives ud fra deres fysisk-kemiske grundlag«.

Til det er svaret vel et betinget ja, når vi taler om at beskrive de *bagved* liggende processer, og et klart nej hvis vi ønsker at begribe. Men ikke for Helmuth Nyborg: »Fysikologiens væsentligste rolle (er) overhovedet ikke at forklare noget som helst, men at identificere fysisk-kemiske processer og lade dem tale for sig selv«.

Er det det rimeligt at en underviser ved et dansk universitet kan slippe afsted med et sådant program: lade dem tale for sig selv!

Hvad selve den psykologiske metode angår, er talen klar: »I grek mod-sætning til mange mentalistiske, rationelt-filosofiske og overorganismiske analyser er psykologien ubarmhjertig, pragmatisk og fremadrettet, og indbyder til hård afprøvelse af forudsigelser under strengest mulige empiriske kontrol. I den henseende ligger psykologien helt på linje med de traditionelle naturvidenskaber...« hvilket er så sandt, og man kan undre sig over at metoder udviklet til traditionelle naturvidenskabelige områder, også gælder »alle psykiske, sociale, kulturelle og overorganismiske« felter.

Og så er psykologien, måske ikke overraskende, stort set tom for teori!

Ifølge psykologien....

Og så er det i øvrigt løgn. Nyborg lader selvfølgelig ikke de fysisk/kemiske processer tale for sig selv, og hvad fanden ville det sige? Han tolker som en vanvittig, og udleder konkrete og vanvittige konsekvenser. Konsekvenser f.eks. for hvad indlæring er. Med udgangspunkt i en dampmaskines mekaniske selvregulering fremsættes følgende ræsonnement: »Dette eksempel på indlæring (dampmaskinen) i et forholdsvis simpelt mekanisk system er på ingen måde ment som en metafor; det er en analogi«. Og det er det så fordi »indlæring, *ifølge psykologien*, ikke har det ringeste at gøre med den udbredte traditionelle opfattelse af instruktionens betydning. Det er ikke muligt at instruere en dampmaskine. Det er heller ikke muligt at instruere molekyler om at agere«, og molekyler, det er os.

Tilsvarende er »psykoterapi kunsten at ændre folks fysik og kemi uden medicin«, for »*af det psykologiske program følger* naturligt, at succes i psykoterapi ikke primært afhænger af effekterne af suggestion, empati, holdningsændring, forsikringer, gode råd, blodlæggelse af tidligere hændelser, eller rene åbenbaringer. Den gode terapeut bør snarere anskues som en dygtig manipulator af klientens indre og ydre fysisk-kemiske betingelser.«

Det må erindres at Nyborg om sine modstandere mener at de alene baserer sig på påstande, paroler og principper, mens »*fysikologi* indeholder et minimum af teori ...«.

I betragtning af den teorifrihed, er det lidt overraskende hvad der sådan naturligt kan følge af selve programmet.

Hvem er fjenden?

»En fysikolog afvejer det faktum, at ingen hidtil har kunnet dokumentere nogen slags »mentalt stof« i hjernen mod dette, at iltmolekyler gebærder på måder, der overraskende systematisk kan relateres til det som foregår

i hjernen – altså til de processer mentalister kalder tænkning, og moderne psykologer kalder kognitioner«.

Der er flere ting i dette som kan bringe os på sporet af Nyborgs tankefigurer.

For det første det overraskende.

Det er som da Newtons mekanik bragte Laplace og Descartes på vildspor. Det var overraskende med en sådan orden, dengang, det måtte da gælde alt – men hvad er det der overrasker Nyborg? At der til f.eks. mentale ytringer hører fysiologiske/kemiske/fysiske reaktioner? Så er han da vist den eneste. Jeg f.eks. betvivler da ikke at farven på mit grånende røde skæg er genetisk bestemt, eller at cellestrukturen i, og størrelsen af min hjerne er det, eller at forvirringen ved synet af, eller blot tanken om, visse kvindelige attributter, har rent kemiske effekter i min krop, men det fører mig da ikke til den modsatte konklusion, at min stemmeafgivning ved afvigte kommunevalg var et fysisk/kemisk fænomen.

For det andet, det mentale stof.

Jeg er muligvis dårligt orienteret, men hvornår har nogen sidst søgt at dokumentere et mentalt stof? Er det her reelt, eller gør han grin? Med mindre hele bogen er en joke, så er det alvor, og det ser ud til at det Nyborg betragter sig selv som oppe imod, er Scientology, New Age, kristen fundamentalisme mm, altså påstande om at der er en anden og anderledes baggrund for bevidsthed end den rent fysiske. Men det er vel ikke en videnskabelig dagsorden, eller hur? Det forekommer mig at Nyborg får svært ved at finde den modpart som skal legitimere projektet. Eksisterer hans modstander overhovedet?

Resten

Den omstændighed at vi kan påvise en kropslig kemisk fysisk baggrund for mentale processer, f.eks. kærlighed, bliver for Nyborg til at så er der ikke noget som hedder mentale processer. Der er kun fysikken. F.eks.: »Kærlighed er ikke en ting eller en højere magt og har som sådan formentlig ikke nogen (egenartet) årsagsindflydelse på os, skønt romantiske sjæle og især romanforfattere gerne vil have os til at tro det.« Er der noget manden ikke har oplevet? Næppe, og den indvending vil han selvfølgelig afvise som ganske af fysisk. Men han ved tydeligvis for meget om biokemi til at han kan fortolke oplevelsen, eller sætte grænsen for sin fortolknings rækkevidde.

Og hvem, i en videnskabelig sammenhæng mener i øvrigt at kærlighed er en ting eller en højere magt?

Og hvem inden eller udenfor videnskaben tør benægte at samme kærlighed uden at være en magt, endsige en ting, har magt. Og hvem i vi-

denskabens verden kan ikke administrere, at selv om kærlighed *er* nogle kemiske forbindelser og synaptiske processer, så lader kærligheden sig ikke beskrive, endstige begribe, alene som sådant.

For nu at gøre min position klar: forelskelse *er* en kemisk forbindelse, plus nogle synaptiske dynamikker, muligvis plus noget mere fysik/kemi, men studiet af disse forhold vil aldrig kunne indfange fænomenet, ikke af forskningsmæssige årsager, men fordi genstanden, ikke forelskelsen, men oplevelsen af forelskelsen, slet ikke er i det molekyle. *Noget* oplever, og for nu ikke at Nyborg skal gå helt fejl af hvad hans omverden mener, så er dette noget også molekylært.

Eller lidt mindre personligt: Videnskabeligt kan vi registrere at en vis bølgelængde lys fremkalder en vis effekt i de celler som er modtagelige for den pågældende bølgelængde, sådan som en lysmåler reagerer på lys. Så langt har vi vist Nyborg med. Hvis Nyborg derefter vil medgive at vi til *forskel* fra lysmåleren også opfatter ikke bare en forskel, men også en kvalitet, nemlig farven rød, så styrter hans projekt sammen. Løsningen er selvfølgelig at anerkende at sansoplevelsen rød eksisterer, men er hinsides videnskabelig behandling. Ja, læseren må undskylde, men man får lyst til at genoplive aforismen: hjernen er for kompleks en størrelse til at hjernen kan fatte den» og det siger mere om Nyborgs projekt end om aforismens status som videnskabelig replik.

Farven rød, eller kærligheden, vi står med en restmængde som vi kan benægte, eller anerkende som videnskabelig utilnærmelig. Benægter vi den er vi henvist til fysikologiens barbari, og så er der gevaldigt meget som vi ikke engang kan tale om.

Den position er tragisk og forvrøvet. Nyborgs scienticisme er futil og må afvises til fordel for en nøgtern, og i øvrigt ganske ordinær materialisme, og enhver sund materialisme må, som konsekvens af sig selv, opgive kravet om fuldstændig og restløs forståelse af så nære fænomener som f.eks. bevidstheden og så fjerne som uendeligheden, plus »det vi i dagligdags tale kalder det sociale, samfundet og kulturen«.

I modsat fald er vi tvunget til at sammenligne skolebørn med dampmaskiner, og øjet med en lysmåler, og ved den sammenligning mister vi for meget som vi, rent empirisk, ved spiller en rolle.

Men besynderligt er det da, at fordi naturvidenskaben nu har placeret en graveko på månen, så tillægges den en sådan potens, at alt der ikke lader sig indfange af den traditionelle naturvidenskabelige metode, ikke eksisterer. Netop fordi der er tale om en *metode*, så skulle det da være lettere, blot at konstatere, at her slår metoden ikke til?

Biologien

Nyborg har en række rasende interessante udredninger af den biokemiske baggrund for en række kropslige og mentale funktioner, specielt hormonale. De færreste vil anfægte realiteten af det empiriske stof, selv om nogen, herunder undertegnede, nok kan overraskes over omfanget. F.eks. er jeg, og det har ikke med Nyborg at gøre, blevet tvunget til at acceptere at alkoholikere åbenbart har et bestemt gen i en højere frekvens end ikke-alkoholikere. Herefter skiller vejene. Fysikologer som Nyborg (og det *er* han, for han har selv hittet på ordet), og gen-determinister som Erik Bahn fra Københavns Universitet, mener at det så gør alkoholisme til et genetisk fænomen, mens fru Nielsen på Valby Langgade udemærket ved hvad baggrunden for alkoholisme er – og vi mangler jo *den* fysiologiske mekanisme som kopler økonomisk recession med generne.

De mange biokemiske kapitler repræsenterer Nyborgs forskningsområde. Som solid naturvidenskab kan de anbefales, men de har intet med det fysiologiske program at gøre, i det omfang at fysiologi er benægtelsen af den principielle forskel mellem dampmaskiner og amøber/mennesker. Nyborg gentager igen og igen, at videnskaben ikke kan bevise at noget ikke er, og det er sandt, og helt i forlængelse af den konstatering må det slås fast, at ikke nok så mange detaljerede redegørelser for kroppens biokemiske mysterier, kan begrunde fysikologien/fysikalismen som ovenfor præsenteret. Så meget mere som at Nyborg givet vil have svært ved at finde sin modstander: tilhængerer af det mentale stof.

Nyborg har kun een holdbar position, nemlig den at hans videnskab er bedre end vores(?) videnskab, fordi hans rummer det hele, mens sande materialister må indrømme at der er huller. Uoverkommelige huller som overlader os til aforismen

Morlille

At være fagidiot i klassisk forstand vil sige at der er noget, typisk et stort og vanskeligt fag, som man har sat sig så meget ind i, at der ikke blev tid til andre mere almene sysler, som forår og anemoner – og hvad dertil hører. Et prægtigt eksempel præsenterede sig selv i forbindelse med det kuldsejlede »Mindship« på Holmen. En amerikansk, jeg tror han var kognitionsforsker, fortalte, at et af hans store udbytter i denne forsamling af internationale æghoveder var, at det var gået op for ham at improvisationsmusik var en form for ordløs kommunikation. Han havde mødt en improvisationsmusiker. Det kan man så lykønske ham med, men må jo samtidig overveje det rimelige i, at danske skatteydere skal betale til et sådant projekt 'efteruddannelse-af-højere-akademikere-som-i-studietiden-ikke-passede-deres-lokale-jazzværtshuse', med hvad dertil hører. Men derudover er fænomenet jo ret uskyldigt.

Samtidig står vi i dag står vi med en udvikling hvor fagidiotien ganske har ændret karakter og nærmer sig sin egen modsætning. Der er stadig tale om folk som behersker vanskelige discipliner, typisk atomfysik, ikke-ligevægts termodynamik, kaos-matematik eller, i den lidt blødere ende, biokemi og genetik. Det nye er, at disse kloge hoveder nu synes kaldede, og anerkendes som sådan, til at udtale sig med vægt om alverden, dog fortrinsvis hvad der har med karakteren af den menneskelige natur og eksistens at gøre. I sin mest ekstreme form er der tale om en direkte overførsel af naturvidenskabens metoder, procedurer og kriterier til humaniora og socialvidenskab.

Fænomenet, som kunne kaldes fagbulimi, næres hyppigst inden for naturvidenskab. Gennem et kraftigt overtræk på de teknologiske succeser, gør den sig klog på også de videnskabeligt set mindre eksakte sider af den uomtvistelige virkelighed. Med afsæt i en stor kompetence på et snævert naturvidenskabeligt område, ageres der så meget voldsommere inden for filosofi, psykologi, ontologi, adfærds- og evolutionsteori.

Det er der kommet fabelagtigt meget vås ud af.

The Bell Curve

Du er blevet sendt til købmanden efter varer. Din sædvanlige købmand har ikke det du skal have, hvad gør du?

A) Går hjem igen,

B) Fortsætter til den næste købmand.

Sådan ca. lyder et af de spørgsmål hvormed de meget amerikanske forskere bag den berømte/røgtede bog *The Bell Curve*, har vurderet forskellen på sorte og hvide børns intelligens (IQ), og det er folk af Nyborgs omgangs- og åndskreds. Sagen er den barokke at det »korrekte« svar direkte lader sig indskrive i forskernes snævre hvide middelklassebaggrund. De svarer nemlig »B«, og det forveksler de med at »A« er forkert.

Det er det ikke.

Er du sort, i USA, så er det rigtige svar nemlig sansynligvis »A«. I modsat fald risikerer du at blive slået ihjel, den mest almindelige dødsårsag blandt sorte teenagere i denne verdens hovedstad, Washington D.C.

Nu er det eksempel jo ikke i sig selv en indvending mod IQ-tests, men dog et memento. At det kan være livsfarligt at gå videre til næste kømand, det ligger af helt indlysende grunde forskerne fjernt, og denne manglende indsigt kan, under tilstrækkeligt barbariske samfundsmæssige præmisser få konsekvenser. Konsekvenser for hvordan man besvarer spørgsmål, men måske endnu mere fortvivlende på hvordan man spørger. Efter opstanden i Los Angeles for et par år siden foreslog den amerikanske sundhedsstyrelse en undersøgelse af den mulige genetiske baggrund for optøjerne (budget på 83 mill. dollars). Hvad er i bange for, var tids-

skriftet Science's smagfulde svar til de, bl.a sorte, forskere som protesterede.

Hvis der ikke er nogen sammenhæng, så er det jo det vi finder frem til. Ikke sandt?

Forslaget blev trukket tilbage, men tilbage står at det kunne fremsættes, at spørgsmålet kunne stilles.

De ér dummere

Nu er der jo andre slags spørgsmål i en IQ test, også sådanne som er kontekstafhængige – mener man. Kasser, firkanter, cirkler og den slags. Og med sådanne mener man at kunne måle intelligensforskelle mellem sorte og hvide amerikanere, uden at de kulturelle forskelle spiller ind. Man mener at kunne sige at den ene *gruppe* (gæt hvilken) er 17 IQ enheder stærkere end den anden. Man har med sine firkanter og cirkler overvundet den omstændighed at den ene gruppe er fremmed i eget land. Er kronisk arbejdsløse, at flertallet af dens mænd har været fængslet (nå ja, det er jo genernes skyld), at flertallet af børnene ikke har haft en far og hvad ondskabens rige nu i øvrigt byder den del af sine borgere. Kort og godt en befolkningsgruppe der, netop som gruppe, har været udsat for et par århundreders misvækst. Den mener man at kunne måle med samme målestok som den gruppe der er misvækstens årsag, blot ved at lege med cirkler og firkanter.

Og hvad er så 17 IQ værdier? Ja 10 IQ værdier er det som intelligensen er vokset i Danmark på jeg ved ikke hvor mange år, men det er målt. Det er så lidt over halvdelen af de 17. Kunne man forestille sig at de resterende 7 kan hentes i den simple omstændighed at spørgsmål og dom, også når det gælder firkanter og cirkler, har et element af sproglighed, som vel for fänden er en kulturel, overorganismisk størrelse?

Selvfølgelig kan man det, det forudsætter blot et kultursyn der ser lidt dybere end til hvilken musik man hører. Som kan se forbindelsen mellem f.eks. sproget, og sprogets indlejring i individ og population, og som har øje for den lige så banale kollektive, og dermed kulturelle, konstruktion som ligger bag såvel kognition som bevidsthed og som vi må passere for at nå ind til det vi kalder intelligensen, og specielt intelligensens 'rene' genetiske del. Derind når vi kun gennem en eller anden form for sproglighed, og cirkler og kasser er i den sammenhæng sprog.

Og det er hvad de vil. De vil ind til det kulturelt uafhængige, for det er der det interessante sker, det som skal styre vores skolelovgivning. At det måske var snedigere at basere vores skolevæsen på den del af intelligensen alle anerkender er kulturelt betinget, springer vi over her – det er ikke fysikologien projekt.

I denne sammenhæng synes jeg det er mindre interessant at vi har de videnskabelige undersøgelser som kan afvise påstandene, sådan som f.eks. The Bell Curve nu er kommet under ild. Stigende IQ værdier blandt danske værnepligtige siden krigen, (hvad er der dog sket genetisk hos de unge danske mænd i de sidste 50 år), stigende IQ hos sorte amerikanske børn som kommer i hvid familiepleje (hvad siger det om IQ-testen?) osv., osv. Det interessante er hvad det er for nogle kemisk/fysi.... sludder, hvad det er for nogle samfundsmæssige faktorer der gør at vi nu skal vade i de gamle fysikalisters fodspor, endnu engang?

Forkerte spørgsmål

Det er et sundt videnskabeligt princip, at der kan spørges om alt, og princippet bør klart opretholdes.

Det er lige så klart, at den omsiggribende (natur)videnskabeliggørelse, af selv de mest subtile genstandsfelter, har resulteret i begrebsmæssige konstruktioner som nu anfægter synspunktets selvklarhed, og den anklage rammer i min optik lige så vel psykologi, sociologi og filosofi, som den rammer »fysikologien«. Videnskaben er gået amok i sin forståsig-på-hed, og i den bølge er »fysikologen« blot et særligt barokt og naivt eksempel. Andre eksempler vil være præget mere af fortænkthed end naivitet.

Der *er* spørgsmål som er urimelige, spørgsmål hvis blotte formulering gør os dummere.

Los Angeles historien f.eks., med varianterne den genetiske baggrund for arbejdsløshed, selvmord og alkoholisme, altså spørgsmål af typen: Er forskellen i kriminalitet imellem Harlem, New York og Ærøskøbing genetisk bestemt?

Vi bliver dummere af det spørgsmål, men spørgsmålet har en form for viden som sin forudsætning, nemlig kendskab til gener. Lige så længe vi har kendt til gener, har vi kendt til den slags spørgsmål, og om gener ved vi mere og mere. Samtidig vokser forudsætning nr. to, ukendskabet til det almindelige liv, med alarmerende hast, og det har med byplanlægning, trafikpolitik og institutions- TV- og MacDonald-børn at gøre.

Man bliver dum af at køre i bil.

Hvad den berømte fru Nielsen fra Valby Langgade vil mene vedrørende Harlem, Ærøskøbing og Los Angeles, det ved vi. Hun vil sige, at det ved hun ikke noget om, men at det dog er nogle elendige forhold som bydes mennesker der, og den arbejdsløshed, og racismen (hvis hun bruger sådant et ord), og de mange fædeløse børn, osv., osv., og i øvrigt så er Brian inde ved siden af – men p.t. i Vestre – da en skidt knægt, men hvis vi vidste hvordan han havde haft det osv. osv. Til gengæld kræver det mange år på et universitet før man begynder at mumle om gener og den slags. Over-oppustet fragmentviden, og fravær af den almenviden som fru Nielsen øser af, det er den usunde blanding. Og kombinationen

er ikke sjældnen. Snarere synes de to vidensformer at være omvendt korrelerede – og det har sine grunde.

Vi står altså med viden, her genetikken, som kan gøre os dummere. Nogen vil indvende at det er ufordøjetheden som gør forskellen, og deri har de selvfølgelig ikke ganske uret, men viden kan blive så omfattende, og have en så (tilsyneladende) stor forklaringskraft, at den bliver ufordøjelig. Specielt når de sociale fordøjelsesenzymmer, som er hvad fru Nielsen råder over, mangler. Og det gør de så mere og mere som en direkte funktion af videnskabeligheden. Heller ikke det er nyt.

Fascisme/kommunisme, og det lykkelige samfund

»Den fascistiske ideologi var, ganske som den kommunistiske, bygget på ideen om at, at samfundet har pligt og evne til at forandre menneskene og skabe idealmennesker«. Her forsøger Nyborg sig i det politologiske, med ringe held. Begge udsagnene er vrøvl. Havde kommunismen et synspunkt på den emnekreds, så byggede det på en stimulus/respons opfattelse, altså at andre vilkår ville medføre, ikke andre mennesker, men en anden menneskelig adfærd (kaldet »det kommunistiske menneske«), netop fordi det enkelte mennesker rummer alle muligheder. Fascismen byggede på det stik modsatte synspunkt, at mennesket er statisk og determineret, frem for alt arveligt determineret(!), og at samfundets opgave i etableringen af den største sum af lykke, er at få disse uforanderlige mennesker placeret der hvor de, fra naturens hånd, hører til. Placeret som organer i den forestilling om en krop, det korpus, som gav navn til fascismens filosofiske fundament: korporativismen.

Det er en vision som ikke ligger langt fra Nyborgs projekt, hvis overhovedet, og slet ikke fra hans amerikanske forbilleders. Og også Nyborg forener et deterministisk menneskeforståelse med en udtalt social anfægtethed. Nyborg ser truende tendenser med social udstødning og social uro, og det skal han ikke høre ondt for. Årsagen er teknologiudviklingen. Teknologien bliver mere og mere kompleks, færre og færre kan følge med, og det accentueres kun af at den svigtende tilgang til de tekniske videnskaber. »Nogle ser dette som spørgsmål om at ændre holdning og forbedre markedsføringen. Præcis objektiv psykometri og de fremstormende neurovidenskaber synes dog at være bedre kandidater for diagnosticering af disse alvorlige menneskelige problemers faktuelle basis og omfang«.

Og finere metoder er på vej: »I en ikke fjern fremtid kan vi forvente at simulere hjernens og kroppens nonlineære dynamiske molekulære processer via kraftfuld computergrafisk modellering af aktuelle kemiske processer a la simulering af atomsprængningsforsøg«, og så skulle den sag vel være i orden?

Nyborg placerer sig, givet uden at vide det, midt i en klassisk futuristisk/fascistisk tradition, både hvad social bekymrethed og videnskabelig objektiv problemløsning angår.

Evolution

»Problemer med evolutionsteori« hedder et afsnit, og den titel rammer ganske præcist.

Nyborg vil reformere den klassiske Darwinisme, og det sker under påvirkning af evolutionsbiologiens pseudofilosof nr. absolut et, Dawkins, manden med det selviske gen – og det selvom Nyborg udtrykkeligt siger at molekyler ikke kan have egenskaber.

Nyborg fortæller: »Således anskuet, henviser evolutionen til en selektion mellem mere eller mindre økonomiske kombinationer af fysisk-kemiske substanser«, og det sker på en måde hvor selektionen favoriserer systemer(!) der er økonomisk set effektive og stabile. Da effektivitet og stabilitet er reciprokke størrelser, har Nyborgs evolutionsprojekt et problem, og interessant er det i øvrigt, set i fysikologisk lys, at der kan foregå selektion på system niveau!

Og så går det lige pludseligt agurk, og det i den grad: Evolution finder sted på hvilket som helst niveau, fra subatomare partikler, over celler, organismer til hele systemer i samspil, til solsystemer og universet i sin helhed. Vi præsenteres for en skinbarlig holistisk Nyborg, men desværre mister begrebet 'selektion' sin mening i dette kosmiske udbrud, og hvorledes der 'fysikalistisk' kan finde selektion sted på system-niveau, når overorganismiske niveauer slet ikke eksisterer, forbliver en gåde.

Det samme må siges om problemet: hvor ved den teori-tomme, og ubarmhjertigt empiriske fysikalisme alt det her fra?

Ellers er det den sædvanlige vulgære neodarwinisme der serveres. Den bedst egnede overlever, og det sker via selektionen, som optimerer, og det har den gjort siden tidernes morgen, og der er økonomi i det. Med denne cost-benefit tænkning, som bestemt ikke er ny, lykkes det endnu engang Nyborg at komme galt afsted. Den ubarmhjertigt empiriske forudsætning for den Nyborgske kassetænkning er, at krybdyrene skulle nedstamme fra pattedyrene, noget som alene kronologien, men især den sammenlignende anatomi på lige så ubarmhjertig empirisk vis forhindrer. Evolutionen gik den modsatte vej af den Nyborg filosoferer sig frem til. Naturen har nærmere det modsatte projekt, at etablere mere og mere u-økonomiske, men mere og mere frie, livsformer. Det er livets kamp mod termodynamikkens anden lov, og det projekt lader sig ikke gennemføre ud fra en vulgær økonometrisk neodarwinisme. Nej vi må tilbage til den ægte vare, til Darwin selv, hvor økologien, en videnskab Nyborg må opfatte som noneksisterende siden den *overhovedet* ikke beskæftiger sig med andet end relationer, og overorganismiske niveauer. Relationen er økologiens objekt, og evolution kan kun, også i Darwinsk forstand, betegnes strukturelt, eller som Nyborg måske ville sige det: overorganismisk.

Blod og jord

Og så måske alligevel, for »Ifølge fysiologi, finder der selektion sted på ethvert af disse niveauer (her organiske)«. Vi må igen konstatere at denne ganske nye videnskab, hermetisk blottet for teori, allerede »ved« ganske meget. Dette evolutionssyn (hvad sker?) »bringer faget geologi inden for udviklings- og adfærdsbestemmende faktorer«. Ifølge fysiologien (endnu engang) lader sådanne geografiske forskelle (vand, mineraler, fødetilgængelighed) sig »oversætte« til såkaldt kulturelle forskelle i krop, hjerneprocesser, tænkning, følelser og adfærd. Igen må man spørge om det er denne rene, ubarmhjertigt empiriske videnskab der har konstateret dette, dens teoriforladthed taget i betragtning.

Kvantitetens omslag

Matematik – Fysik – Kemi – Biologi – Psykologi – Sociologi – Historie – Psykologi – Politik/Eksistens, således kan fagene organiseres.

Der er tale om et fagligt hierarki hvor hvert fag i sig rummer de foregående, og af det opstår så noget kvalitativt ny. Fysikken rummer matematik, og kemien rummer fysik. Det er banaliteter. Og biologien er mere end kemi plus fysik, ligesom sociologi rummer psykologiske elementer (og dermed, biologi, kemi osv.), men samtidig er mere end den sum.

Den materialistiske dialektik, som jo lagde stor vægt på det historiske, indfangede denne begrebsmæssige progression med formuleringen 'kvantitetens omslag til kvalitet'. Det forklarer selvfølgelig ikke noget i sig selv, men er en præcis begrebssætning af en filosofisk strategi, som i øvrigt foregriber emergens-begrebet, og det er lokaliseringen af noget som ikke lader sig reducere.

Til det vil Nyborg indvende, at »Den påstand, at det mentale er en emergent kvalitet, rejser blot det oprindelige spørgsmål om, hvor det kom fra, hvornår, hvordan, og hvad det er«. Det er demagogisk vrøvl fra ende til anden, netop emergensbegrebet rejser ikke de spørgsmål, og det pudsig er jo, at samme emergens netop fører det mentale tilbage til Nyborgs elskede kvantiteter.

HVAD VIL MANDEN?

I følge Nyborg, så har bogen tre formål:

1) at påvise at klassiske mentalistiske og overorganismiske ideer om den menneskelige natur er i bund og grund modproduktive.

2) at belyse hvorledes nyere forskning inden for molekylærbiologi og hjernevidenskab kan etablere empirisk og kvantitativ tilgang til studier af så sammensatte fænomener som den menneskelige natur, adfærd og samfundsorganisation.

3) (at levere) et videnskabeligt fuldgyldigt alternativ til mentalismen, og det hedder så *fysiologi*, og handler om undersøgelse og analyse af de

fysisk-kemiske processer der ligger bag krop, hjerne, adfærd og samfundsorganisation.

Her spilles der ikke med åbne kort. Projektet er ikke kun at undersøge og analysere de fysisk-kemiske processer der ligger bag krop, hjerne, adfærd og samfundsorganisation. Det i sig selv er jo både legitimt og agtværdigt. Nej det handler om en påstand om, at denne analyse er eksklusiv og restløs, og den påstand har status, ikke af hypotese, men af præmis, og det i en sådan grad, at den er bærer af afgørende deduktioner.

Nyborg afviser at hans projekt er reduktionistisk, og det udsagn lader sig alene begrunde ved at projektets formål og konklusion gøres til dets præmis – der er slet ikke noget at reducere!

For tiden går jeg rundt i en sweater med et logo på maven: »Den Store Danske Encyklopedi« står der. I guld, og guldomkranset – og det gør der så bare ikke alligevel. Utidig af kedsomhed under en influenza sprættede jeg bogstaver væk, så der nu står »Den Store Danske cyklop«. De af mine venner som kender, ja måske skriver i det bogværk som har udgivet min sweater, de ser det ikke. »Godt Claus«, siger de, »fint at du reklamerer for vores bog«. Mindre belæste venner spørger, hvad den store danske cyklop er for noget? Ved man for meget, så kan man ikke se ud over sin næsetip. Det er derfor H.C. Andersen lader et barn (det er *ikke* en dreng) afsløre kejseren med konstateringen »han har jo ikke noget på«.

Det der siden er blevet til: »Det har ikke noget på sig«.